

Speuren naar martersporen (deel II)

door M. A. J. Steeman-van Diepenbeek

▽ afb. 16

Steenmarterspoor (gepaarde sprong) in een dikke laag sneeuw.

De paslengte varieert hier van 35 cm (midden foto) tot 65 cm (voorgrond).

(foto van de auteur)

△ afb. 17

Prenten van de steenmarter (boven) en de boommarter (onder), hier afgebeeld op ware grootte. Beharing van de voetzolen kan bij beide soorten sterk uiteenlopen.

(tekening: J. J. Dirkmaat)

DE STEENMARTER

De *prenten* van steenmarter, boommarter en bunzing zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden, als het gaat om nog niet volwassen exemplaren van de boom- en steenmarter en zware, volgroeide individuen van de bunzing. Naast de gepaarde sprong, waarbij de afdrucken van de achtervoeten precies in die van de voorvoeten komen te staan, is kenmerkend voor het *spoor* van deze marterachtigen, dat de ovale afdrucken in groepjes van twee en drie prenten staan, als de dieren zich in de zogenaamde „martersprong” voortbewogen hebben. Deze is enigszins vergelijkbaar met de hazesprong. Meestal worden de voeten aan een zijde iets verder naar voren gezet.

De afdruk van de vijfde teen (de binnenste) is bij de echte marters (boom- en steenmarter) zeer klein, vaak nauwelijks zichtbaar. Hierin

▽ afb. 18

Prenten steenmarter in boetseerklei.

v.v.: 3,5 - 5 cm (incl. hiel) lang, 3,2 cm breed;

a.v.: 3,5 - 4 cm lang, 3 cm breed
paslengte 50 - 60 cm (stap) - 97 cm (vlucht)

(foto van de auteur)

verschilt de afdruk van die van de bunzing, die meestal 5 teentjes afdrukt. De nagels aan de vier grote tenen laten bijna altijd een duidelijke indruk achter. Zoals gezegd, de prenten van boom- en steenmarter zijn bijna niet te onderscheiden. Bij volgroeide exemplaren zijn die van de boommarter iets groter dan die van de steenmarter, maar de contouren zijn, met name in de winter iets vager, omdat bij de boommarter dan de beharing van de voetzool sterker ontwikkeld is. Bij de steenmarter zijn de afdrukken van de voetkussentjes dan beter zichtbaar (BRANDT EN EISENHARDT, 1965; BANG EN DAHLSTRØM 1978).

Een duidelijke aanwijzing voor het verschil tussen het *spoor* van de steenmarter en dat van de boommarter is de plek, waar het gevonden wordt. Boommarters zijn cultuurvlieders, die zich in grote, uitgestrekte bossen ophouden. In ons land zijn echter ook boommarters in een gevarieerd heggen- en houtwallenlandschap aangetroffen, een biotoop dat overigens bij ons ook schaars is. De prenten van de steenmarter worden vaak in de nabijheid van menselijke behuizingen (boerderijen, villawijken) gevonden. Eerder zal men echter pootafdrukken van katten vinden dan die van een steenmarter. Katten drukken weliswaar ook vier tenen af, maar die geven tezamen een veel rondere indruk, en nooit worden klauwen afgedrukt, omdat katten de nagels tijdeïns het lopen intrekken.

Steenmarters *wonen* van origine in steengroeven en rotsspleten en bij gebrek daaraan in surrogaten daarvan: bouwvallen, schuurtjes, onder vloeren, steenhopen of houtmijten. Ook op zolders (hooischuren) zijn ze te vinden, want ze klimmen met het grootste gemak tegen muren op. Vandaar de bijnaam: huismarter. De steenmarter (of op zijn Brabants: het fluwijn) heeft enkele vaste woningen, waartussen hij pendelt, en je weet nooit in welke van zijn onderkomens hij zijn

△ afb. 19

Schuilplaats van een steenmarter in een boerenschuur (Twente). Door de opening van de gebroken plank bij de dakrand glijpt de steenmarter in en uit. (foto: O. de Bruijn)

dagrust zal doorbrengen. Door zijn nachtelijke levenswijze, zijn zeldzame voorkomen en zijn schuwheid krijgen we de steenmarter bijna nooit te zien; alleen in de paartijd verliest hij wat van zijn schuwheid en is het katachtige gekrijs ver over de daken te horen. De worstvormige, gedraaide en in een punt uitlopende *uitwerpselen* van de boom- en steenmarter zijn op grond van uiterlijk en afmeting moeilijk te onderscheiden; wel door de vindplaats en de geur. De inhoud bestaat uit veren, botsplinters en in de zomer en herfst kunnen er ook resten van bessen en kersen (pitten) of ander fruit in worden gevonden. De kleur is donkergrijs tot zwart, in de bessentijd bruin tot bruinrood. Vooral bij de steenmarter zitten er nogal eens dekschildjes van kevers in. Steenmarters richten op zolders en in schuren, soms ook op dakranden en -richels, *latrines* in, waar grote hoeveelheden uitwerpselen bijeen liggen (BANG EN DAHLSTRØM, 1978). Steenmarter-uitwerpselen zijn ook wel in het veld te vinden, maar dan niet in latrines. De keutels van een steen-

▽ afb. 20

Latrine van een steenmarter bij zijn schuilplaats. (foto: O. de Bruijn)

◁ afb. 21

Steenmarteruitwerpselen, lengte 8 - 10 cm, Ø 1,2 - 1,5 cm.

Linksboven excrement van jong dier; bij de keutel middenboven zijn de resten van een mestkever te zien; het kleine exemplaar links van de kersepitten is oranje van kleur. (rozebottels!) (foto van de auteur)

marter hebben – in tegenstelling tot die van de boommarter – een luchtje aan zich, dat spontaan kokhalsneigingen veroorzaakt, met andere woorden: dat luchtje is gewoonweg niet te harden! Nog een kenmerk van een steenmarter-keutel: het is vaak in de vorm van een lus, een 6 of een krakeling gedeponeerd. Uitwerpselen van katten zijn korter en dikker en worden in een kuiltje gelegd, dat door de (verwilderde) kat daarna met zand wordt afgedekt.

Waar een steenmarter huist, kan men ook zijn *prooiresten* vinden, van vogels en eierschalen. De prooidieren worden door een beet in de nek, meestal vlak achter de kop, gedood. De hersenen worden door veel roofdieren als een delicatessen beschouwd en daarom wordt de kop er vaak het eerst afgebeten en opgegeten.

Net als de meeste andere vleeseters eet ook de marter de ingewanden voordat hij aan het vlees (de spieren) van zijn prooi begint.

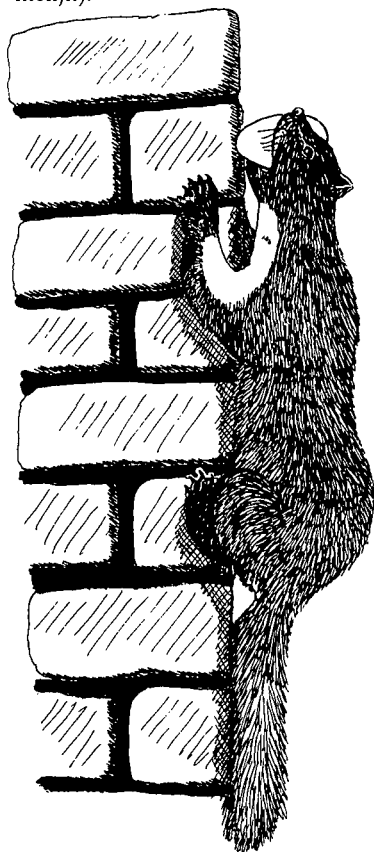
Bij vogels worden de veerpennen door roofdieren vlak bij de huid afgebeten, en die blijven dan door het speeksel van de predator of door huidflarden soms aan elkaar hangen; dit in tegenstelling tot prooiresten van stootvogels, waar-

bij de veren er afzonderlijk uitgetrokken zijn. Welk roofdier precies de dader is, zal vaak moeten blijken uit andere sporen.

Opvallend vaak kan men de lijkes vinden van door roofdieren gedode, maar niet opgegeten, spitsmuizen, die – in de veronderstelling met een „lekkere” muis te doen te hebben – wel gedood zijn (zie beschadiging door nekbeet of beet in de kop), maar uiteindelijk versmaad worden vanwege de sterke muskuslucht, die spitsmuizen (vooral de ♂♂) aan zich hebben (BANG EN DAHLSTRØM, 1978) En dan de eieren, waar alle marterachtigen zo verzot op zijn. Eieren worden behalve door marterachtigen echter ook graag gegeten door egels, vossen, kraaiachtigen en meeuwen. Eieren worden door marters dikwijls meegenomen in de bek naar een rustig plekje of naar het nest om ze daar leeg te eten; men heeft steenmarters wel loodrechte muren zien beklimmen met een ei in de bek. (HERTER, 1975). Volgens BANG EN DALSTRØM, (1978) maken de marterachtigen eieren open door aan de lange kant een gat dwars in de schaal te bijten, zodat er een min of meer vierkant gat in het ei ontstaat, waardoor ze het ei

leeglikken. Vaak kan men de gaatjes van de hoektanden nog in de schaal zien, waardoor men, door de afstand tussen de middelpunten van de twee hoektandgaatjes op te meten, grofweg een idee kan krijgen over de soort marter, die de dader geweest is, al overlappen de maten van enkele soorten elkaar wel.

De maten (tabel pag. 16) mogen als ruwe indicatie gelden voor de afstanden tussen de hoektanden van middelgrote en kleine marterachtigen. (Zie afbeelding bij hermelijn).

▷ afb. 22

Prooi-rest van een houtduif zoals de marterachtigen (en de vos) die achterlaten. De veerschachten zijn niet uitgetrokken als bij roofvogels, maar bij de huid afgebeten. In dit geval was de dader een bunzing.

(foto: Ir. P. D. Nijman)

De door mij geobserveerde bunzing-fretten maakten eieren inderdaad meestal op de hierboven genoemde wijze open; soms echter werd de schaal helemaal stuk gebeten. Uit onderzoek van BIJLSMA (1980) komt naar voren, dat wezel en hermelijn bij eierschalen van houtduiven een ander vraatspoor achterlaten (zie aldaar). Ter voorkoming van verwisselingen laten we de andere, bij ons voorkomen- de eierrovers de revue passeren. Vlaamse gaaien maken een klein, min of meer rond gat. Eksters hakken een fors gat in het midden van de eierschaal en eekhoorns bijten één ei-uiteinde brokkelig af (BIJLSMA, 1980). Egels bijten een onregelmatig gat in de zijkant van een ei; kraaien en meeuwen pikken grote, onregelmatige gaten in de schalen, waardoor deze meer vermorzeld raken dan bij de marterachtigen het geval is. Volgens BANG EN DAHLSTRØM (1978) bijt de vos de eierschaal gewoonlijk helemaal stuk; volgens onderzoek van N. Tinbergen maakt hij een gat aan een der uiteinden om het ei vervolgens leeg te likken (VAN OORT, 1978).

◁ afb. 23

Een steenmarter klimt met een ei in de bek tegen een loodrechte muur op naar zijn schuilplaats. (naar een foto van A. möller)

Eierschalen, waar jonge vogels normaal zijn uitgekomen, zijn te herkennen doordat ze ongeveer gehalveerd zijn en het schaalvlies in gedroogde toestand naar binnen is gebogen (BANG EN DAHLSTRØM, 1978). Zie ook het vermelde bij de vraatsporen van hermelijn en wezel.

Dan is er nog een aanwijzing voor het voorkomen van steenmarters: de *wissels*, de vaste looppaadjes waar ook deze soort gebruik van maakt. Bij de kleinere soorten marterachtigen zijn de wissels echter veel onopvallender en minder duidelijk dan bij dassen en otters. Marters maken vaak gebruik van wissels die ook door andere dieren gebruikt worden en andersom. Bij een schuilplaats van een steenmarter moet vooral ook gelet worden op de sporen van nagels op verticale houten balken (hoekpalen of bomen nabij dakranden) in de buurt, en weer geldt dat de combinatie met andere sporen meer zekerheid kan verschaffen.

DE BOOMMARTER

Enkele sporen die de boommarter pleegt achter te laten, zijn reeds bij de steenmarter besproken, omdat de sporen van deze twee veel overeenkomsten vertonen. Wat de *prent* betreft, soms verschilt deze, doordat de voetkussentjes van de boommarter iets minder duidelijk aftekenen door de beharing van de voetzool, vooral in de winter. De dichtheid van de beharing tussen

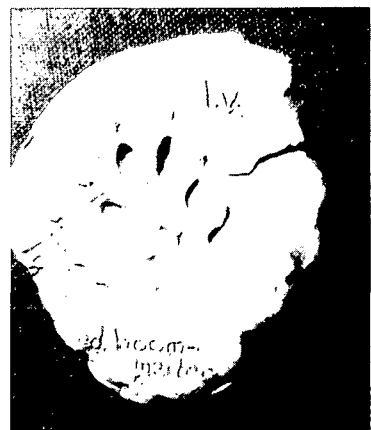
de voetkussentjes vertoont echter nog al grote verschillen. De prent van een volgroeide boommarter is enkel mm's groter dan die van de steenmarter. Bovendien beweegt de boommarter zich meer (en over grotere afstanden dan zijn neef) in driestappen en martersprongen voort (BRANDT EISENHARDT, 1965). Een duidelijke indicatie dat het over een boommarterspoor gaat, is natuurlijk, als dit van boom tot boom loopt, hoewel niet vergeten mag worden, dat ook Floere het Fluwijn een uitstekende klimmer is en zich nog wel eens in bosranden wil ophouden. Bovendien leven er in onze bossen veel

▽ afb. 24

Prent van de linkervoet van een boommarter (l.v.) in boetseerklei afmetingen v.v.: 3,5 - 4,5 cm lang ± 3,5 cm breed; a.v.: circa 3,5 lang en 3,5 cm breed

De paslengte varieert van 40 - 100 cm.

(foto van de auteur)

verwilderde katten, die ongeveer even grote voetzolen hebben als de marters, maar hun prenten vertonen nooit nagelafdrukken.

De boommarter heeft een voorkeur voor uitgestrekte naald- en gemengde bossen met dichte bladerenkronen, waar hij *nestelt* in boomholtes, oude eekhoorn- en vogelnesten, onder stobben en in konijnenholen. In Zuid-West Ierland heb ik op klaarlichte dag een boommarter waargenomen in een grote bramenheg (maart 1981). In ons land is hij zeer zeldzaam. Hij komt nog voor op de Veluwe en in het oosten en noorden van ons land. Het territorium van een boommarter kan een doorsnede hebben van ± 5 km en hij markeert zijn *wissels* en bepaalde plekken (de zogenaamde „marterpassen”) steeds met geurvlagen, door een afscheiding van de pregenitale klieren en urine (BRANDT EN EISENHARDT, 1965; MALLINSON, 1978). Zijn prooidieren zijn allerlei zoogdieren, reptielen, amfibieën en vogels, die in het bos voorkomen.

Zoals ook de andere marterachtigen plundert hij graag de nesten van hommels en wespen (honing en larven) en ook nootjes en bosvruchten maken deel van zijn menu uit, evenals eekhoorns, die hij in een uitputtingsslag dwars door de boomkruinen heen en over de grond achtervolgt. Omdat deze prooi een dagdier is, kan de boommarter in zijn spectaculaire achtervolging nog wel eens over-

△ afb. 25

Uitwerpselen van een boommarter, lengte 8 - 10 cm, Ø 1,2 - 1,5 cm

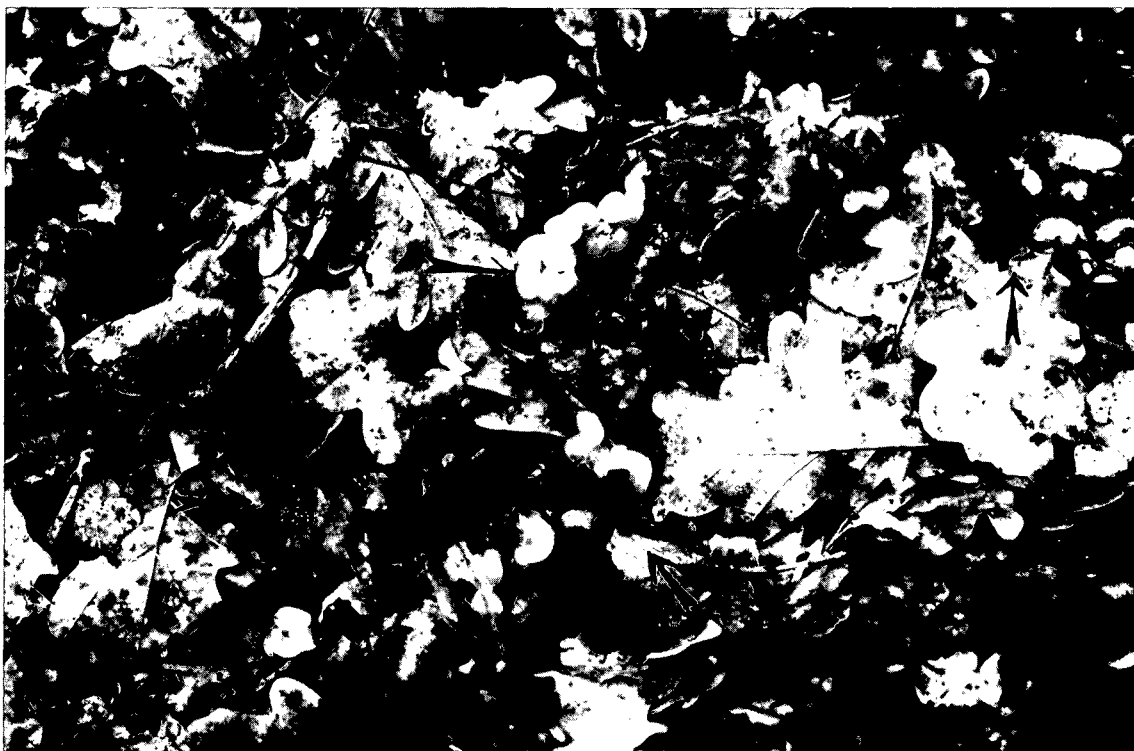
(foto: Ir. P. D. Nijman)

▽ afb. 26

Sterreschot, het „voorjaarsbraaksel” van (o.a.) de bunzing.

De pijltjes markeren het gelatinieuze kikkerdril en de zwarte eitjes.

(foto van de auteur)

△ afb. 27

Prooirest van een bunzing: een afgestroopt paddehuidje (de pootjes binnenste-buiten gekeerd). Afstand gaatjes hoektanden: 11 mm.

(foto: Ir. P. D. Nijman)

dag worden waargenomen. Drie jaar geleden heb ik in Frankrijk (district Loire-Atlantique), in een gemengd bos een afgebroken eekhoornstaart op de bosbodem gevonden, en dat zou wel eens de prijs geweest kunnen zijn, die een door een boommarter achtervolgde eekhoorn heeft moeten betalen om uit de klauwen van zijn grootste belager te kunnen ontsnappen. Met de vos heeft de boommarter gemeen, dat hij eieren vaak begraaft of onder wat mos verstopt, om ze later te kunnen opeten (BANG EN DAHLSTRØM, 1978). Overige *prooiresten* zijn moeilijk van die van andere roofdieren te onderscheiden en mogen dus alleen weer in combinatie met andere aanwijzingen „op naam gebracht” worden.

De *excrementen* zijn dus minder op uiterlijk, maar eerder op geur en op vindplaats te onderscheiden. Wordt men bij het opsnuiven van de geur van een steenmarterkeutel regelrecht onpasselijk, de uitwerpselen van de boommarter ruiken niet, of in elk geval minder onaangenaam. De predicaat voor het geurtje lopen uiteen van (geloof het of niet) „aangename muskus-

lucht” tot „bloemetjesgeur”, hoewel dit ook weer geen wet van Meden en Perzen is, want ik heb er ooit eentje onder mijn neus gehad, die beslist niet zo lekker rook, en een ander, die ik een „denneluchtje” vond hebben. Uitwerpselen, die voor een groot deel uit plantaardige kost bestaan (vruchten), ruiken minder onaangenaam dan die met voornamelijk vleesresten. Men kan boommarterkeutels vinden op bospaden en op verhoogde plekken zoals omgevalen boomstammen, uitstekende stenen, boomstobben en dergelijke. De kleur varieert van pekzwart (met muize- en konijnehaar, veren en botfragmenten erin) en bruinrood tot oranje, waarbij soms de zaadjes van rozebottels te herkennen zijn (BRANDT EN EISENHARDT, 1965; BANG EN DAHLSTRØM, 1978). Als het gesneeuwd heeft, kan het *onderkomen* van een boommarter (met een flinke dosis geluk) vanaf de grond ontdekt worden, omdat het zich verraadt, afgezien van eventuele prenten, doordat prooiresten en sneeuw, vermengd met druppels urine, uit het nest gewerkt zijn en eronder te vinden zijn (BRANDT EN EISENHARDT, 1965).

DE BUNZING

De bunzing wordt ook wel „stinkotter” of „stinkmarter” genoemd, dit vanwege het feit, dat hij zich net als zijn grote neef, de otter, vaak in de nabijheid van water ophoudt (hij zwemt ook erg goed) en vanwege zijn anale klieren, waaruit hij tijdens gevechten of als hij zich angstig voelt, een bijzondere kwalijk riekend secreet naar zijn belager(s) spuit.

Het dier leeft vooral van kleine zoogdieren (muizen en ratten, jonge konijnen, hazen en muskusratten), vogeltjes, maar ook van reptielen en amfibieën (kikkers, padden) en allerlei insecten. Kikkers, waarvan ooit is waargenomen, dat ze in de winter door een bunzing onder losse ijsschotsen uit de modder werden gehaald, wor-

den door een beet in het achterlijf verlamd en als levende voedselvoorraad in de schuilplaats van de bunzing „opgeslagen” (HERTER, 1975). Een van de meest markante prooiresten van de bunzing is dan ook het zogenaamde „sterreschot”, het braaksel, dat de bunzing opgeeft nadat hij in de winter of vroeg in het voorjaar een vrouwelijke kikker heeft opgegeten. De eierstokken en het gelatineuze kikkerdril zwellen namelijk op in de maag van de bunzing (net als in het water), en deze uitgebrakte witte geleiklonten met zwarte eitjes erin, kan men dan in de buurt van sloten en plassen vinden. Overigens produceren ook andere kikker-etende dieren zoals de reiger en de buizerd dit sterreschot. Oppassen met conclusies, dus (BANG EN DAHLSTRØM, 1978). Van buitgemaakte padden laat de bunzing vaak de kop liggen, waarschijnlijk omdat deze enkele grote gifklieren bevat. De afdruk van de beet in de kop, waarmee de bunzing zijn prooi meestal doodt, is vaak nog te zien.

Ook andere resten van kikkers en padden, zoals de pootjes, kunnen op eetplaatsjes gevonden worden.

▽ afb. 28

Bunzinghol in een slootkant, met prenten en uitwerpsel (zie pijltjes op de zandwaaier. Ø hol ± 10 cm.

(foto: Ir. P. D. Nijman)

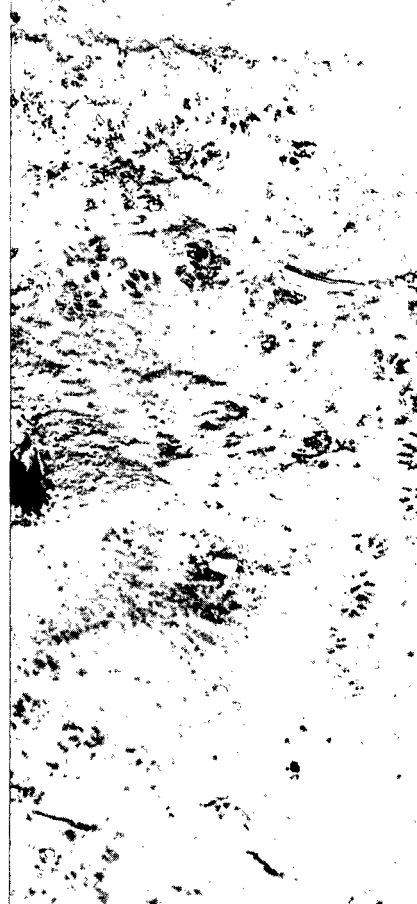

Toch vormen amfibieën niet het voorkeursvoedsel van de bunzing. Alvorens ze te eten of „op te bergen” rolt hij ze met zichtbare afkeer en telkens zijn bek afvegend over de grond, waarschijnlijk om de giftige huidafscheidingen kwijt te raken. Hij stroopt de huidjes óók wel helemaal af en hierin kan men dan de gaatjes van de hoektanden terugvinden.

In een door een bunzing geroofd ei kunnen ook vaak de gaatjes waar de hoektanden de schaal doorboord hebben, gezien worden (zie pag. 16 bij de steenmarter). De bunzing maakt zijn *schuilplaats* in boomholtes, onder houtklampen, in bouwvallen, in zelfgegraven hollen (slootkanten, bosranden) of in verlaten hollen van konijnen, woelratten e.d. Zijn prenten kunnen dan ook zowel in bos als in akkerland, in parken of in de omgeving van boerderijen gevonden worden.

Grootte en gewicht van volgroeide bunzingen kunnen enorm variëren (de ♂♂ worden aanmerkelijk groter dan de ♀♀), zó sterk, dat er individuen gevonden worden, die bijna zo groot zijn als een steenmarter en exemplaren, die niet veel groter zijn dan een hermelijn. De consequenties met betrekking tot de afmetingen van *voetafdrukken* en *uitwerpselen* zijn natuurlijk dienovereenkomstig. De *uitwerpselen* worden op onopvallende plekjes gedeponneerd en hebben vermoedelijk geen afbakingsfunctie. Hiervoor wordt de eerder genoemde klierafschei-

ding gebruikt (HERTER, 1975). Wel markeert de bunzing zijn hol door in de directe omgeving (vaak, net als de vos, zelfs op de zandwaaiër voor zijn holingang) uitwerpselen en urine af te zetten (HERTER, 1975 en BANG EN DAHLSTRØM, 1978). De vorm van bunzingkeutels lijkt sterk op die van de steenmarter, en ze stinken (even) afschuwelijk. Deze excrementen zijn altijd erg donker (donkergroen, zwart); soms zijn ze dik vloeibaar, dus vormloos, en teerachtig. Door de variatie in gewicht en grootte kunnen, wat betreft de *prenten*, alleen gemiddelden worden gegeven. De voetafdruk is iets ovaler dan die van de „echte” marters, het teenkussentje van de binnenteen ligt vrij ver naar beneden (naast het middengedeelte van het zoalkussen) en de buitenteen (pink) steekt ten opzichte daarvan maar een klein beetje uit. Daardoor liggen de drie middentenen duidelijk vóór de andere, met de midden- teen en de vierde teen aan top (vergelijk: egel en muskusrat). Het formaat is ongeveer driekwart van dat van de marters en ook de vijfde teen toont meestal vrij goed. Enigszins afwijkend van de andere marterachtigen is de zogenaamde „eekhoornsprong”, die de bunzing op de vlucht wel maakt, waarbij de achtervoeten opzij en vóór de naast elkaar staande voorvoeten gezet worden; soms worden deze zover opzij gepasseerd, dat er een soort „hazesprong” ontstaat (BRANDT EN EISENHARDT, 1965).

Hoewel ze het goed kunnen, zijn bunzingen niet zulke uitgesproken klimmers als steenmarters en hun spoor zal minder vaak bij een boom eindigen.

EUROPESE NERTS (*Lutreola lutreola* L.), AMERIKAANSE NERTS (MINK) (*Lutreola lutreola vison* - Schreber) en FRET (*Mustela putorius furo*)

Volledigheidshalve noem ik deze drie soorten, zonder echter uitgebreid op hun sporen in te gaan. De (Europese) nerts, die vroeger in ons waterrijke landje algemeen moet zijn geweest, is in het verleden zo vervolgd om zijn pelsje, dat er in heel Europa nog slechts enkele zeer kleine restpopulaties overgebleven zijn (Finland, Polen, Roemenië en Frankrijk). De nerts

◁ afb. 29
Uitwerpselen van een bunzing.
afmeting: Ø 0,8 - 1,2 cm, lengte ± 8 cm
(foto: Ir. P. D. Nijman)

◁ afb. 30

Prenten van een spelende bunzingfamilie in juli, omgeving Uden. vv: 3,0 - 3,5 cm lengte, 2,4 - 4,0 cm. av: 4,0 - 4,5 cm lengte; 2,4 - 4,0 breedte; paslengte 35 - 60 cm.

(foto: Dr. E. Abma)

de egaal-donkerbruine kleur als de Europese nertsen, maar door het manipuleren met kleurmutaties door de fokkers, kan de kleur variëren van zilvergrijs, lichtbruin tot geheel zwart.

Biotoop, schuilplaatsen, voedselpakket, prenten en uitwerpselen komen overeen met die van de Europese nerts, (zie prenten afb. 4 in deel 1).

De fret is een gedomesticeerde albinovorm van een bunzingsoort waarvan de oorsprong niet helemaal duidelijk is. Fretten zijn lichter en slanker dan de meeste bunzingen en hun kleur is geelwit met rode ogen. Fretten kunnen met bunzingen worden gekruist en dat levert dan zowel donkere als lichtgekleurde vormen op. Fretten en bastaardfretten worden gefokt en gehouden voor de jacht op konijnen en komen in verwildeerde vorm niet in noemenswaardige aantallen voor en daarom zullen hun sporen in het veld dan ook nauwelijks gevonden worden. Op Texel zou een populatie van verwildeerde bastaardfretten leven.

DE HERMELIJN

Bunzing, wezel en hermelijn komen veel algemener voor dan de grote en middelgrote marterachtigen.

Net als de andere kleine marterachtigen, heeft de hermelijn zijn *onderkomen* in holtes onder boomwortels, onder steenhopen en houtmijten en in gangen van mollen en woelratten binnen zijn territorium, dat hij markeert met „geurvlaggen” door middel van uitscheidingsen uit de anaalklieren. Bij wezel en hermelijn bestaat er een duidelijke voedselspecialisatie:

de hermelijn jaagt vooral op woelratten en grotere knaagdieren en de wezel op de kleinere muis- en woelsmuissorten, waarover later meer. De sporen van een hermelijn kan men vinden in bos, akkerland, rietkragen en duinen en soms bij boerderijen of in tuinen. Door zijn geringe gewicht zijn de achtergelaten *voetafdrukken* vaak onduidelijk, zeker in de winter als zijn voetskussentjes door haar worden bedekt. Alleen in een laagje poedersneeuw en op een zachte ondergrond is het prentje duidelijk herkenbaar. De hermelijn loopt bijna altijd in spronggalop en het prentje vertoont meestal maar vier teentjes. In mindere ideale omstandigheden is het gemakkelijker verwisselbaar met dat van o.a. bruine rat en eekhoorn. Van de prooien van de hermelijn (woelratten, bruine ratten, konijnen, jonge haasjes en vogeltjes) kunnen we de *resten* terugvinden in de *excrementen*, die er uitzien als stukjes gedraaide, fijne pruimtabak. Men kan ze op hoger gelegen plekken als boomstobben, stenen, wegranden, muurtjes en dergelijke vinden.

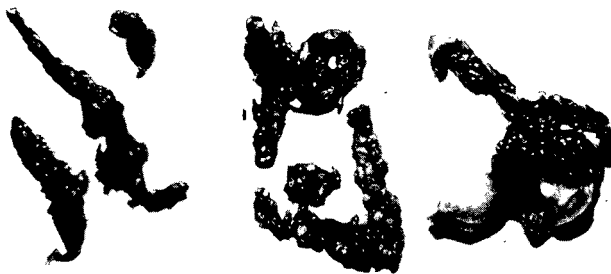
▽ afb. 31

Prenten van een hermelijn in boetseerklei.

afm. v.v.: ± 20 mm lang en 15 mm breed; a.v.: ± 35 mm lang en 13 mm breed; paslengte variabel (30 - 70 cm), meestal 40 cm (foto van de auteur)

is ongeveer zo groot als een bunzing, is echter egaal donkerbruin van kleur met alleen een wit vlekje op zowel de boven- als de onderlip, en heeft korte zwemvliezen. *Prenten en uitwerpselen* komen sterk overeen met dien van de bunzing, met die verstande, dat de vindplaatsen ervan sterk met water, rietland en moerassen verbonden zijn. Zijn onderkomen is qua locatie en opbouw dan ook te betitelen als een miniatuur-uitgave van dat van de otter. De uitwerpselen, die resten van waterdieren als vissen en krabben, maar ook van mollen en knaagdieren, bevatten, lijken op marterkeutels, maar zijn iets meer gedraaid. De Amerikaanse nerts of mink is bijna het evenbeeld van de Europese nerts, heeft echter alléén op de onderlip een wit vlekje. Exemplaren, die bij ons in het wild worden aangetroffen, zijn altijd ontsnapte individuen uit bontfarms of nakomelingen daarvan. Van origine hebben minks dezelfde

◁ afb. 32

Uitwerpselen van een hermelijn, één na een vleesmenu (links), eentje na het eten van rozebottels (midden) en een na een kersen-maaltijd (rechts) afm.: Ø 5 mm, lengte 25 - 50 mm (foto van de auteur)

Waarschijnlijk hebben ze een functie in de afbakening (HERTER, 1975). Ik heb meermalen hermelijn-uitwerpselen op zéér regelmatige onderlinge afstanden van elkaar gevonden (± 40 meter). Naast de genoemde prooidieren eten hermelijnen ook graag eieren, waarbij de hoektanden door de schaal gedrukt worden en vervolgens een der beide polen opengebeten wordt (BIJLSMA, 1980). Vaak zijn de gaatjes van de hoektanden te zien (zie pag. 16 bij steenmarter). BRUGGE (1979) haalt onderzoeken aan, waaruit gebleken is, dat bunzing, wezel en hermelijn een heel, gaaf ei niet weten te openen en dit pas „aankunnen” als er ergens een deuk of beschadiging in de schaal voorkomt, die de tanden houvast biedt.

DE WEZEL

Ons kleinste vleesetertje heeft zich helemaal gespecialiseerd in de jacht op woelmuizen (veld-, aard-, rosse en ondergrondse woelmuis), muizen en spitsmuizen. Dank zij zijn kleine, slanke lijfje kan de wezel zijn prooien tot in hun eigen gangenstelsels achtervolgen. Ook jonge haasjes of konijntjes worden wel eens gepredeerd. De wezel beslaat ongeveer hetzelfde biotoop als de hermelijn, maar wordt daarbij veel meer in de nabijheid van woningen (tuinen, schuren) en in parken aangetroffen. Het verschil in *prentjes* is qua vorm niet te zien, soms wel door het formaat, waarbij we er echter weer rekening mee moeten houden, dat onvolgroeide en ♀♀ hermelijnen even groot kunnen zijn als volgroeide en ♂♂ wezels. Bij de wezel is de onderlinge afstand tussen de groepjes prenten zeer onregelmatig; hij wisselt korte sprongetjes af met lange (BANG EN DAHLSTRØM, 1978). Als er sneeuw

ligt, lopen ze minder vaak dan hermelijnen over de sneeuw, maar maken eerder gebruik van tunneltjes onder de sneeuwlaag (net als muizen).

Als een wezel een muis gevangen heeft, houdt hij zijn prooi dwars in de bek en laat daarbij wel eens een mooi sleepspoor achter. Naast elk paar prentjes is dan een afdruk van de vóór- (snuif) en achterkant (staart) van de buit te zien.

De bruine rat, die aan de achtervoeten ook vijf tenen heeft (aan de voorvoeten vier net als de andere muizen en woelmuizen), laat een zelfde spoor na, met dat verschil, dat bij de rat het sleepspoor van de staart tussen de linker en rechter prentenreeks te zien is. Daarbij wordt het spoor van een rat meer op één lijn geplaatst dan de prentgroepjes van 2, 3 of 4 van wezel en hermelijn. Het verschil met het eekhoornspoor ligt hierin, dat de eekhoorn zijn prenten in de vorm van een eekhoornsprong plaatst, waarbij de afdrukken van de achtervoeten

▷ afb. 33

Schaal van een geroofd fazantei; de gaatjes van de hoektanden worden met pijltjes aangegeven. afstand gaatjes h.o.h.: 5 mm (hermelijn of wezel) (foto: Ir. P. D. Nijman)

△ afb. 34

Prenten van de wezel in boetseerklei.

gemiddelde afmetingen: 7 - 10 mm breedte, lengte 14 - 25 mm (incl. hiel) spreiding: 23 mm, paslengte circa 15 cm (variabel) (foto: Ir. P. D. Nijman)

(bij de eekhoorn aanmerkelijk groter dan de voorvoeten) buiten voor die van de voorpootjes gezet worden (zie ook bij bunzing). In het veld zullen alleen bij een dun laagje poedersneeuw en bij een vochtige, zachte ondergrond redelijk herkenbare wezelprenten gevonden worden.

De voornaamste prooidieren (muisen) worden meestal geheel opgegeten en daarvan zal de wezel dus geen of weinig *prooires*ten achterlaten. De wezel mag ook graag een eitje kraken (vandaar zijn bijnaam „eierwezel”) en ook hier geldt: misschien zijn de gaatjes van de hoektanden nog terug te vinden (zie pag. 16 bij steenmarter en gegevens prooires ten bij hermelijn).

De *uitwerpselen* van de wezel lijken op die van de hermelijn, maar ze zijn nog kleiner en slechts enkele mm dik. Ook de vindplaatsen komen met die van de hermelijn overeen (zie aldaar).

Literatuur

- Bang, P. en P. Dahlström, 1978. Elseviers Diersporengids. Elsevier, Amsterdam.
- Bijsma, R. G., 1980. De invloed van predatie op de broedresultaten van de houtduif op de Zuidwest-Veluwe. Limosa 53: 11-19.
- Blaser, H., 1975. Les renards et les blaireaux. Editions Payot, Lausanne.
- Bouchner, M., 1983. Thieme's sporengids. Thieme, Zutphen.
- Brandt, K. en H. Eisenhardt, 1965. Fährten- und Spurenkunde. Parey Verlag, Hamburg.
- Brink, F. M. van den, 1978. Zoogdierengids. Elsevier, Amsterdam.
- Brugge, T., 1977. Prooidierkeuze van wezel en hermelijn en bunzing in relatie tot geslacht en lichaamsgrootte. Lutra 19: 39-49.
- Debrot, S., 1982. Atlas des poils de mammifères d'Europe. Institut de Zoologie de l'Université de Neuchâtel, Neuchâtel.
- Falkus, H., 1980. Die Sprache der Tierspuren. Müller Verlag, Zürich.
- Herter, K., 1975. De Marterachtigen (Het leven der dieren, Grzimek, B.). Spectrum, Utrecht.
- Mallinson, J., 1978. The shadow of Extinction. MacMillan Ltd., London.
- Neal, E. G., 1977. Badgers. Blandford Press, Poole.
- Nolet, B., 1983. Sporen van otters, Huid & Haar 2,1: 15-28.
- Oort, G. van, 1978. De Vos. Het Spectrum, Utrecht.
- Pavel Hell, Dr. Ing., 1976. Schutz und Erhaltung des Fischotters. Natur und Mensch 18,2: 70-76 & 18,3: 126-133.
- Veen, J., 1975 Het voorkomen en enige gedragsverschijnselen van de visotter. Lutra 17,1 1-3: 21-37.

▽ afb. 35

Spoor van de wezel, links „vertrouwd”, rechts in sprongengalop. De spoorpatronen van hermelijn en bunzing lijken sterk hierop. (tekening: J. J. Dirkmaat)

△ afb. 36

Uitwerpselen van een wezel-tje; afmetingen: Ø ± 2 mm, lengte variabel (30 - 40 mm) (foto: Ir. P. D. Nijman)

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat men, eerder dan zijn sporen te vinden, kans heeft het diertje in levende lijve te zien rondneuzen in het veld, de wegberm of in eigen tuin. En dat is toch het fraaiste spoor van allemaal.

De afgebeelde (geconserveerde) objecten maken deel uit van de diersporenverzameling van de auteur.

*Adres van de auteur:
M. A. J. Steeman-van Dienenbeek*